

SOCJOMEDYCZNE ASPEKTY ZAŻYWANIA SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH WŚRÓD PIEŁĘGNIAREK W POWIECIE CZĘSTOCHOWSKIM

Krystyna Mizerska¹, Adrianna Kosior-Lara²

¹ Wyższa Szkoła Zarządzania w Częstochowie.

² Collegium Medicum, Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

Abstract

Psychoactive substances and their use by medical professionals constitute a difficult social and medical problem not only in Poland, but also around the world. Representatives of medical, educational, legal and media professions deal with this type of issues. You can't classify them all according to one scheme. It is difficult to compare drinking coffee with taking, for example, hard drugs or drug addiction. Addictions cause huge problems in every area of human activity. The profession of a nurse is one that involves helping and caring. It is difficult to imagine a nurse fulfilling her professional roles and at the same time being under the influence of destructive psychoactive substances. The aim of this study was to examine the sociomedical aspects of the use of psychoactive substances among nurses in the Częstochowa district. The research was carried out using the diagnostic survey method, the technique was a survey, and the tool used was an anonymous survey questionnaire. 110 nurses from the Częstochowa district participated in the study. The survey was original in nature. Research shows that there is a relationship between the opinion about drug addiction as a serious social problem and the level of education of nurses. The better educated ones notice this relationship. The younger the nurses, the more often they pointed to drug addiction as a big social problem. Women with longer work experience have greater knowledge about drug addiction as a social problem of great importance. There is also a relationship between age and cigarette smoking. Older women are more likely to smoke

Keywords: drugs, tobacco, alcohol.

Streszczenie

Substancje psychoaktywne i ich używanie przez przedstawicieli zawodów medycznych stanowi trudny problem społeczny i medyczny nie tylko w Polsce, ale także na całym świecie. Zajmują się tego rodzaju zagadnieniami przedstawiciele zawodów medycznych, oświatowych, ale także i prawniczych czy medialnych. Nie można klasyfikować wszystkich wedle jednego schematu. Trudno porównywać picie kawy z zażywaniem np. twardych narkotyków, czy uzależnieniem od leków. Uzależnienia powodują olbrzymie problemy w każdym obszarze aktywności człowieka. Zawód pielęgniarki należy do takich, w które z założenia wpisuje się pomaganie i opieka. Trudno wyobrazić sobie pielęgniarkę, która miałaby realizować swoje role zawodowe a jednocześnie znajdować się pod wpływem destrukcyjnych środków psychoaktywnych. Celem niniejszej pracy było zbadanie socjomedycznych

aspektów zażywania substancji psychoaktywnych wśród pielęgniarek w powiecie częstochowskim. Badania realizowano za pomocą metody sondażu diagnostycznego, technika była ankieta, a narzędzie jakie wykorzystano to kwestionariusz ankiety anonimowej. W badaniu uczestniczyło 110 pielęgniarek z powiatu częstochowskiego. Ankieta miała autorski charakter. Z badań wynika, że istnieje zależność między opinią o narkomanii jako poważnym problemie społecznym uzależniona a poziomem wykształcenia pielęgniarek. Te lepiej wykształcone dostrzegają tę zależność. Im młodsze pielęgniarki, tym częściej wskazywały na narkomanię jako na duży problem społeczny. Większą wiedzę na temat narkomanii jako problemu społecznego o dużej wadze mają te kobiety, których staż pracy jest dłuższy. Istnieje także zależność między wiekiem a paleniem papierosów. Częściej palą starsze kobiety.

Słowa kluczowe: narkomania, tytoń, alkohol

Wstęp

Zażywanie substancji psychoaktywnych nie jest marginalnym zjawiskiem. Dotyczy sporej grupy przedstawicieli różnych grup społecznych, zawodowych, wiekowych. Do środków psychoaktywnych zalicza się środki oddziałujące na ośrodkowy układ nerwowy w taki sposób, że zmianom ulega nastrój osobnika, jego świadomość, zachowanie i postrzeganie świata. W poczet substancji psychoaktywnych zalicza się te legalnie dostępne, jak kofeina, alkohol czy nikotyna, ale także te niedozwolone [1]. Klasyfikacja substancji psychoaktywnych może mieć bardzo zróżnicowany charakter. Biorąc pod uwagę molekularny mechanizm działania na układ nerwowy można dokonać podziału, niemniej jednak wiele z tego rodzaju substancji może jednocześnie oddziaływać na kilka receptorów i układów [2]. Substancje psychoaktywne podzielone mogą zostać także ze względu na budowę molekularną, chociaż ten podział także nie będzie doskonały z tego względu, że pewne cząsteczki jak np. katynony mimo, że pod względem struktury wykazują podobieństwo, to jednak mogą oddziaływać na człowieka w postaci efektów narkotycznych w sposób odroczony [2,3].

Założenia i cel pracy

Celem niniejszej pracy było określenie socjomedycznych aspektów zażywania substancji psychoaktywnych wśród pielęgniarek w powiecie częstochowskim.

Problemy badawcze, jakie wysunięto w oparciu o badania:

- Czy opinia o narkomanii jako poważnym problemie społecznym uzależniona jest od poziomu wykształcenia pielęgniarek?
- Czy opinia o narkomanii jako poważnym problemie społecznym uzależniona jest od wieku

pielęgniarek?

- Czy opinia o narkomanii jako poważnym problemie społecznym uzależniona jest od stażu pracy pielęgniarek?

Przedmiotem badania w pracy są socjomedyczne aspekty zażywania substancji psychoaktywnych wśród pielęgniarek w powiecie częstochowskim.

Hipotezy badawcze

W toku przeprowadzonej analizy postawiono następujące hipotezy:

- Założyć można, że opinia o narkomanii jako poważnym problemie społecznym uzależniona jest od poziomu wykształcenia pielęgniarek.
- Założyć można, że opinia o narkomanii jako poważnym problemie społecznym uzależniona jest od wieku pielęgniarek.
- Założyć można, że opinia o narkomanii jako poważnym problemie społecznym uzależniona jest od stażu pracy pielęgniarek.
- Założyć można, że stosunek badanych pielęgniarek do tytoniu jest uzależniony od ich wieku.
- Założyć można, że stosunek badanych pielęgniarek do alkoholu jest uzależniony od ich wieku, od i poziomu wykształcenia, stażu pracy.
- Założyć można, że okoliczności używania alkoholu przez pielęgniarki uzależnione są od wieku, od i poziomu wykształcenia, stażu pracy.
- Założyć można, że okoliczności używania tytoniu przez pielęgniarki uzależnione są od wieku, od poziomu wykształcenia oraz stażu pracy.

Materiał i metody

Metodą, jaka została wykorzystana w badaniu jest sondaż diagnostyczny. Technika, którą się posłużyło jest ankietowanie, narzędziem wykorzystanym w badaniu jest kwestionariusz ankiety.

Kwestionariusz ankiety składa się z części metryczkowej określającej uczestnika badania i z części zasadniczej, która miała dać odpowiedź na zagadnienia dotyczące stosunku pielęgniarek z powiatu częstochowskiego na temat socjomedycznych aspektów zażywania substancji psychoaktywnych wśród pielęgniarek. Badani zostali poinformowani o pełnej anonimowości badania a także wyjaśniono, że udział w badaniu jest całkowicie dobrowolny.

Analiza statystyczna przeprowadzona została w programie PQStat, wersja 1.6.8. Przyjęto poziom istotności $p = 0,05$ (wynik poniżej tej wartości traktowano jako istotny pod względem

statystycznym). W analizie posłużono się wybranymi testami z poniższej listy (informacja o tym, jaki dokładnie test został wykorzystany w analizie zamieszczona jest w pliku z weryfikacją hipotez):

- Test chi-kwadrat z poprawką Yatesa dla tabel 2x2
- Test chi-kwadrat – jest to test, za pomocą którego sprawdza się, czy pomiędzy dwiema
- Test Fishera
- Test chi-kwadrat dla jednej próby –alternatywnej H1 zakładającej występowanie rozbieżności pomiędzy rozkładami.
- Test Kołmogorowa-Smirnova/ test Shapiro-Wilka.
- Współczynnik korelacji Pearsona
- Współczynnik korelacji Spearmana –
- Test t Studenta dla par niezależnych
- Test U Manna-Whitney’a dla par niezależnych
- Jednoczynnikowa analiza wariancji ANOVA
- Test Kruskala-Wallisa dla grup niezależnych
- Test t Studenta dla par zależnych
- Test Wilcoxona dla par zależnych

Badania prowadzono wśród pielęgniarek z określonego powiatu – częstochowskiego. Czynnikiem łączącym wszystkich badanych jest miejsce ich zamieszkania. Z założenia byli to mieszkańcy powiatu częstochowskiego pracujący w zawodzie pielęgniarstwie.

Kryteria uczestnictwa w badaniach

W badaniu wykorzystano następujące kryteria włączenia i wyłączenia:

Kryteria włączenia dla ankietowanych osób:

- Osoby pracujące w zawodzie pielęgniarki/pielęgniarskiego,
- Zgoda na udział w badaniu,
- Wiek powyżej 18 roku życia.

Kryteria wyłączenia dla ankietowanych:

- Osoby zdrowe,
- Brak zgody na udział w badaniu
- Osoby poniżej 16. roku życia

Badanie przeprowadzono w okresie od stycznia do czerwca 2025 roku. W badaniu uczestniczyło 110 osób.

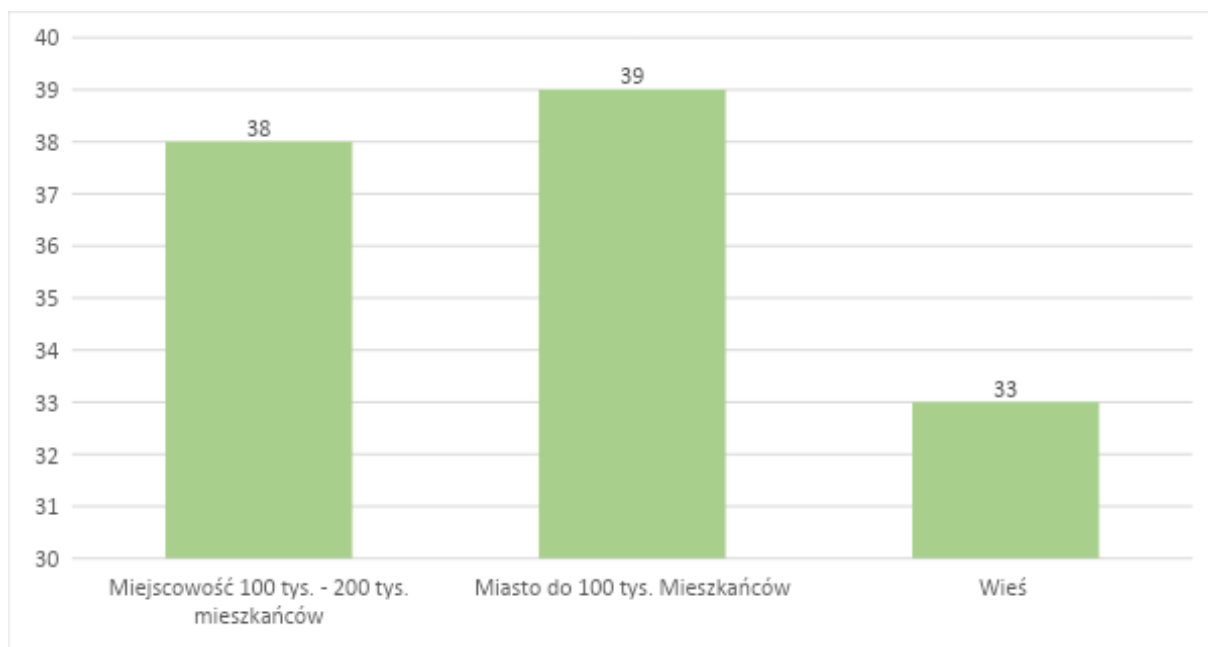
Charakterystyka badanej grupy

Kobiety stanowią 100,0% badanych. W badaniu nie wziął udziału żaden mężczyzna. Tylko kobiety zdecydowały się uzupełnić kwestionariusze ankiet.

Kolejnym czynnikiem różnicującym badaną grupę jest miejsce wykonywania pracy przez uczestniczki badania.

Analiza statystyczna

Wszystkie uczestniczki badania (100,0%) pracują w mieście. Żadna z ankietowanych przedstawicielek zawodu pielęgniarstwa nie jest zatrudniona np. na wsi.

Ryc. 1. Podział badanych ze względu na miejsce zamieszkania

Źródło: badanie własne

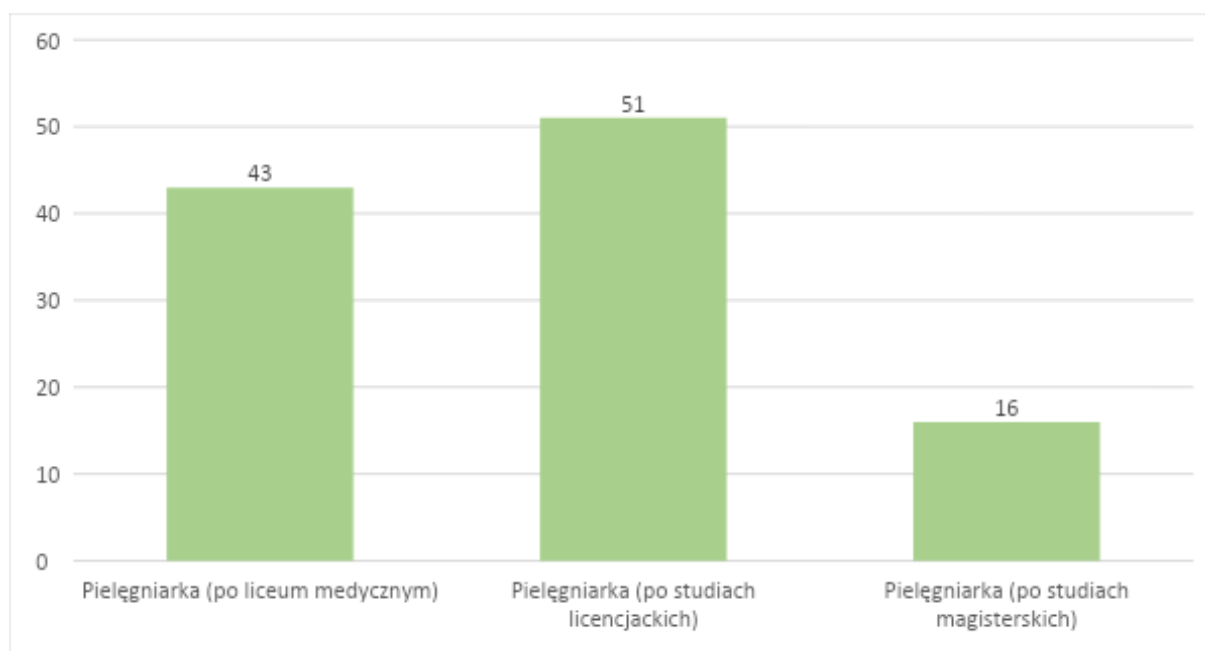
W miejscowości liczącej 100 tys. - 200 tys. mieszkańców żyje 38 kobiet, co oznacza 34,5%. Nieco więcej, bo 35,5% to mieszkanki mniejszych miast, liczących do 100 tys. mieszkańców. Pozostałe 30% respondentek zamieszkuje wieś.

Czynnikiem różnicującym badaną grupę jest także poziom wykształcenia.

Tabela 1. Podział badanych ze względu na poziom wykształcenia

Wykształcenie (N=110)	Liczność	Procent
Pielęgniarka (po liceum medycznym)	43	39%
Pielęgniarka (po studiach licencjackich)	51	46%
Pielęgniarka (po studiach magisterskich)	16	15%
Ogółem	110	100,0

Źródło: badanie własne

Ryc. 2. Podział badanych ze względu na poziom wykształcenia

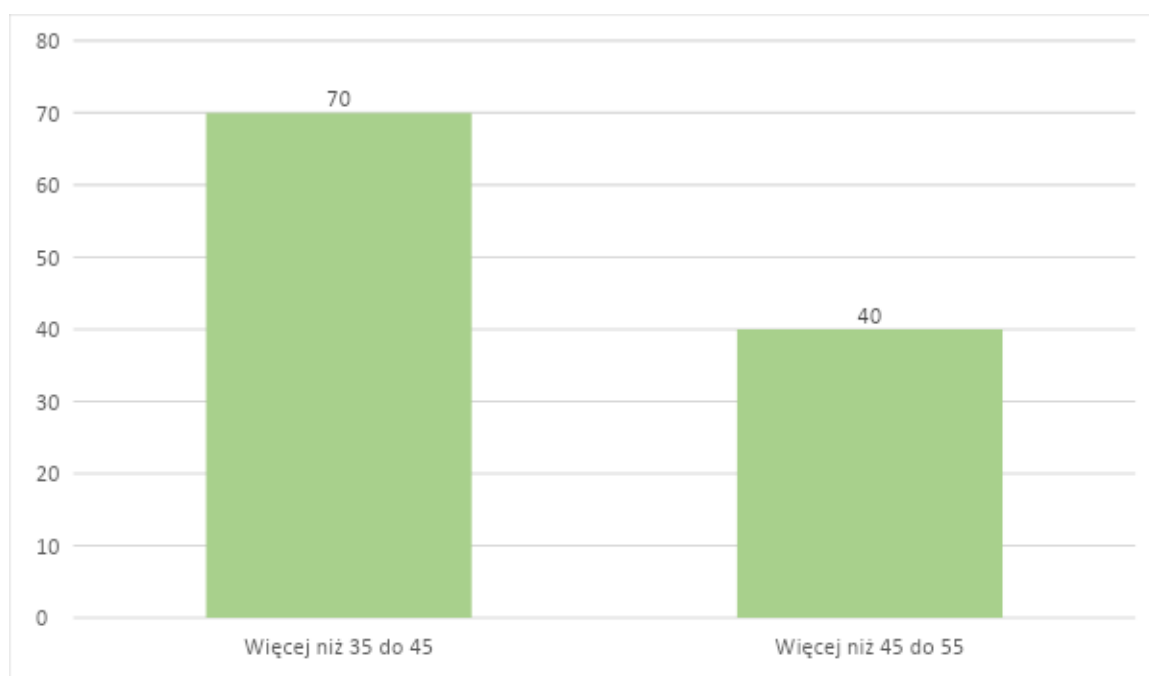
Źródło: badanie własne

Tabela 2. Podział badanych ze względu na stan cywilny.

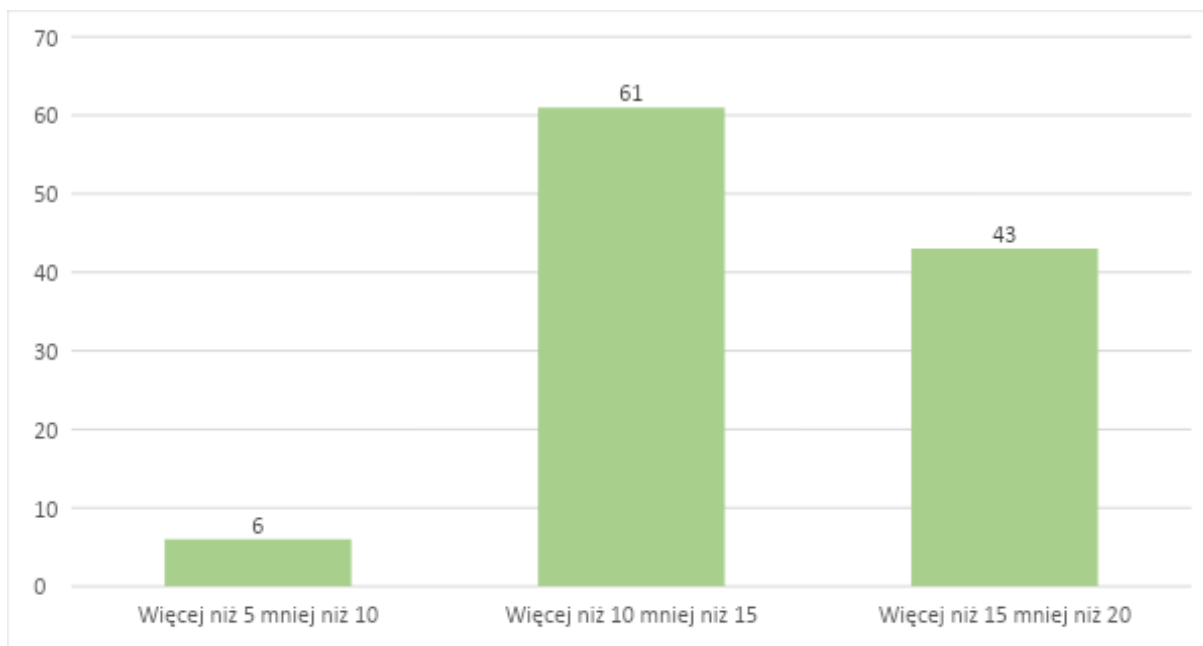
Źródło: badanie własne

Stan cywilny (N=110)	Liczność	Procent
Mężatka/żonaty	59	54%
Wolny związek	23	21%
Singiel	28	25%
Ogółem	110	100,0

Źródło: badanie własne

Ryc. 3. Podział badanych ze względu na wiek

Ryc.4. Podział badanych ze względu na staż pracy

Źródło: badanie własne

Ponad połowa badanych kobiet (55,5%) pracuje więcej niż 10 mniej niż 15 lat. Na staż pracy wynoszący więcej niż 15 mniej niż 20 lat wskazuje 39,1% uczestniczek badania. Najmniej liczną grupę (5,5%) stanowią respondentki zatrudnione więcej niż 5 mniej niż 10 lat.

Analiza statystyczna przeprowadzona została w programie PQStat, wersja 1.6.8. Przyjęto poziom istotności $p = 0,05$ (wynik poniżej tej wartości traktowano jako istotny pod względem statystycznym). Postawiono do weryfikacji hipotez.

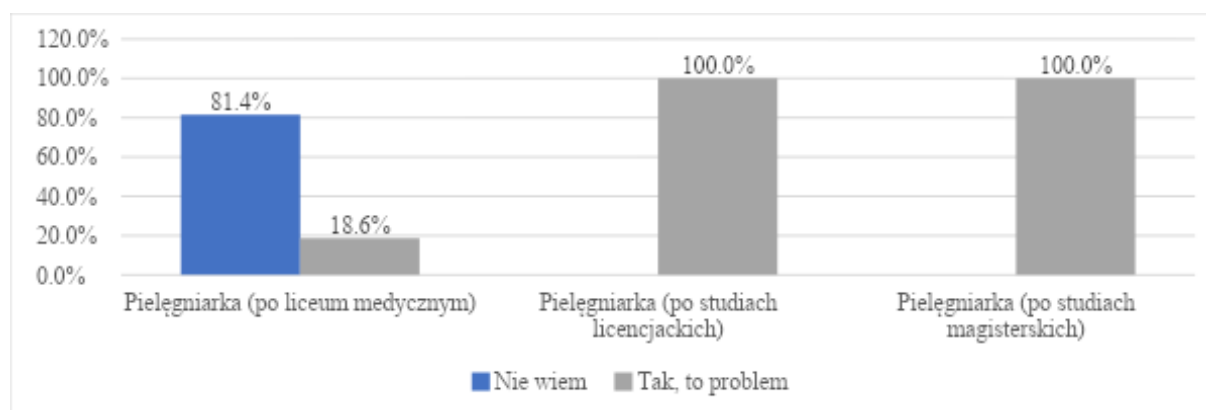
Analiza zależności między opinią o narkomanii jako poważnym problemie społecznym a poziomem wykształcenia pielęgniarek

Tabela 3. Zależność między opinią o narkomanii jako poważnym problemie społecznym a poziomem wykształcenia pielęgniarek

Czy Pani/Pana zdaniem narkomania to poważny problem społeczny?	Wykształcenie						Ogółem	Wynik testu chi-kwadrat
	Pielęgniarka (po liceum medycznym)		Pielęgniarka (po studiach licencjackich)		Pielęgniarka (po studiach magisterskich)			
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>N</i>	
Nie wiem	35	81,4	0	0,0	0	0,0	35	$\chi^2 = 79,984$ $df = 2$ $p < 0,001$
Tak, to problem	8	18,6	51	100,0	16	100,0	75	
Ogółem	43	100,0	51	100,0	16	100,0	110	

Źródło: badanie własne

Ryc.5. Zależność między opinią o narkomanii jako poważnym problemie społecznym a poziomem wykształcenia pielęgniarek

Jak wynika z informacji znajdujących się w tabeli 3 i na ryc. 5 poziom wykształcenia różnicował osoby badane pod względem ich opinii o narkomanii jako poważnym problemie społecznym ($p < 0,05$). Zdaniem wszystkich pielęgniarek po studiach licencjackich (100,0%) oraz magisterskich (100,0%), narkomania to poważny problem społeczny. Opinię taką podziela tylko 18,6% pielęgniarek po liceum medycznym. Hipoteza potwierdziła się i można ją przyjąć.

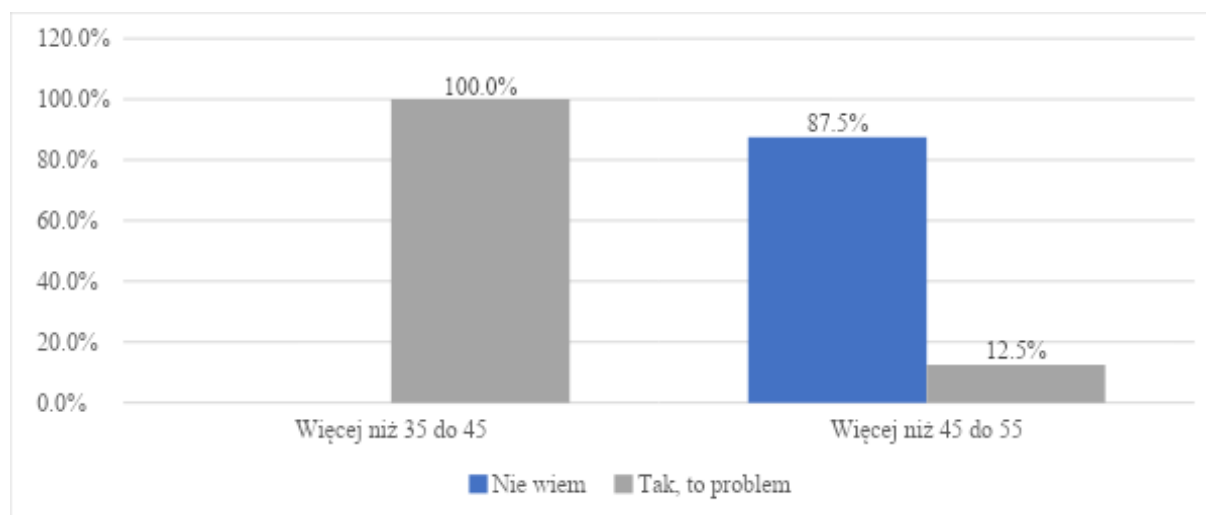
Założeniem kolejnym, postawionym w badaniu jest hipoteza, zgodnie z którą opinia o tym, że narkomania to poważny problem społeczny skorelowana jest z wiekiem badanych.

Analiza zależności między opinią o narkomanii jako poważnym problemie społecznym a wiekiem badanych pielęgniarek

Tabela 4 . Zależność między opinią o narkomanii jako poważnym problemie społecznym a wiekiem pielęgniarek

Czy Pani/Pana zdaniem narkomania to poważny problem społeczny?	Wiek (w latach)				Ogółem	Wynik testu chi-kwadrat z poprawką Yatesa
	Więcej niż 35 do 45		Więcej niż 45 do 55			
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>N</i>	
Nie wiem	0	0,0	35	87,5	35	$\chi^2 = 89,833$ $df = 1$ $p < 0,001$
Tak, to problem	70	100,0	5	12,5	75	
Ogółem	70	100,0	40	100,0	110	

Źródło: badanie własne

Ryc.6. Zależność między opinią o narkomanii jako poważnym problemie społecznym a wiekiem pielęgniarek

Źródło: badanie własne

Jak wynika z analizy tabeli 4 i ryc.6, wiek różnicował osoby badane pod względem ich opinii o narkomanii jako poważnym problemie społecznym ($p < 0,05$). W grupie młodszych badanych, 100,0%

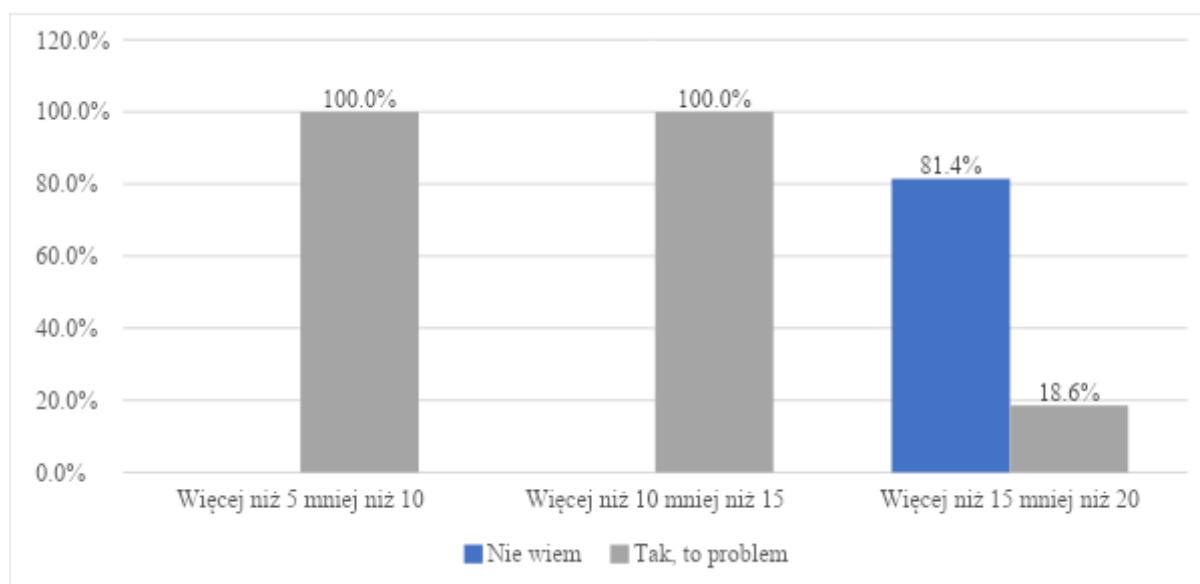
uważa narkomanię jako poważny problem społeczny. W grupie starszych badanych odsetek ten był zdecydowanie niższy – wyniósł 12,5%. Hipoteza potwierdziła się i można ją przyjąć.

Analiza zależności między opinią o narkomanii jako poważnym problemie społecznym a stażem pracy badanych pielęgniarek

Tabela 5.. Zależność między opinią o narkomanii jako poważnym problemie społecznym a stażem pracy pielęgniarek

Czy Pani/Pana zdaniem narkomania to poważny problem społeczny?	Staż pracy (w latach)						Ogółem	Wynik testu Fishera
	Więcej niż 5 mniej niż 10		Więcej niż 10 mniej niż 15		Więcej niż 15 mniej niż 20			
	<i>n</i>	%	<i>N</i>	%	<i>n</i>	%	<i>N</i>	
Nie wiem	0	0,0	0	0,0	35	81,4	35	<i>p</i> < 0,001
Tak, to problem	6	100,0	61	100,0	8	18,6	75	
Ogółem	6	100,0	61	100,0	43	100,0	110	

Źródło: badanie własne

Ryc.7. Zależność między opinią o narkomanii jako poważnym problemie społecznym a stażem pracy pielęgniarek

Źródło: badanie własne

Analiza danych z tabeli nr 5 i ryc.7 pokazuje, że staż pracy różnicował osoby badane pod względem ich opinii o narkomanii jako poważnym problemie społecznym ($p < 0,05$). Narkomania stanowi poważny problem społeczny dla wszystkich badanych kobiet ze stażem pracy wynoszącym więcej niż 5 mniej niż 10 lat (100,0%) oraz więcej niż 10 mniej niż 15 lat (100,0%). Wśród kobiet z największym doświadczeniem zawodowym odsetek ten był dużo niższy i wyniósł 18,6%. Hipoteza potwierdziła się i można ją przyjąć.

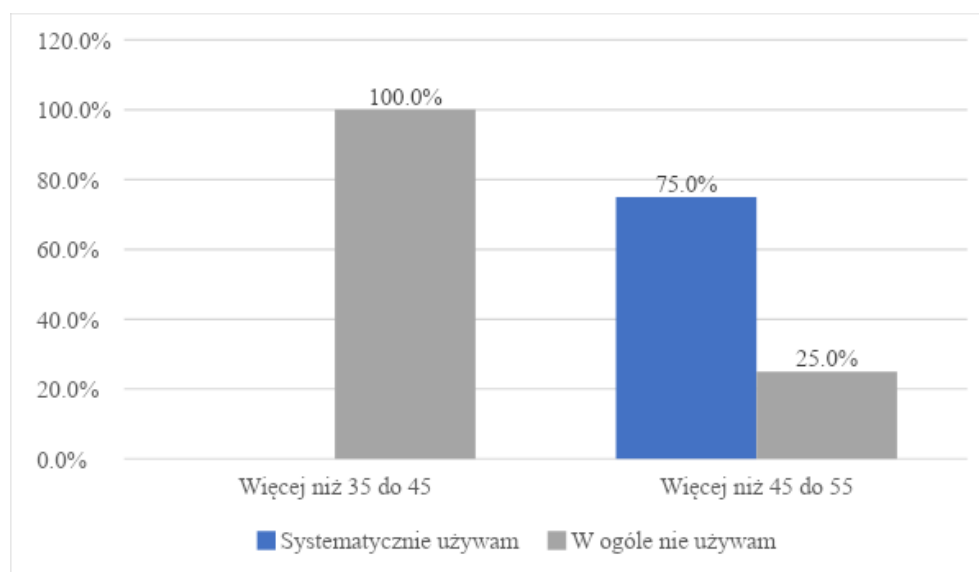
Założeniem kolejnym jest istnienie zależności między wiekiem badanych a ich stosunkiem do palenia papierosów. Założono istnienie zależności.

Analiza zależności między stosunkiem badanych pielęgniarek do palenia tytoniu a wiekiem badanych

Tabela 6. Zależność między stosunkiem badanych pielęgniarek do tytoniu a wiekiem

Proszę określić swój stosunek do tytoniu	Wiek (w latach)				Ogółem	Wynik testu chi-kwadrat z poprawką Yatesa
	Więcej niż 35 do 45		Więcej niż 45 do 55			
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>N</i>	
Systematycznie używam	0	0,0	30	75,0	30	$\chi^2 = 72,188$ $df = 1$ $p < 0,001$
W ogóle nie używam	70	100,0	10	25,0	80	
Ogółem	70	100,0	40	100,0	110	

Źródło: badanie własne

Ryc.8. Zależność między stosunkiem badanych pielęgniarek do tytoniu wiekiem

Źródło: badanie własne

Analiza tabeli 6 i ryc.8 pokazuje, że wiek różnicował osoby badane pod względem ich stosunku do tytoniu ($p < 0,05$). Wśród kobiet z młodszej grupy wiekowej, 100,0% w ogóle nie używa tytoniu.

Wśród kobiet ze starszej grupy wiekowej, trzy czwarte (75,0%) stosuje go systematycznie. Hipoteza potwierdziła się i można ją przyjąć.

Kolejnym założeniem było istnienie zależności między wiekiem badanych a ich stosunkiem do picia alkoholu. Założono istnienie zależności.

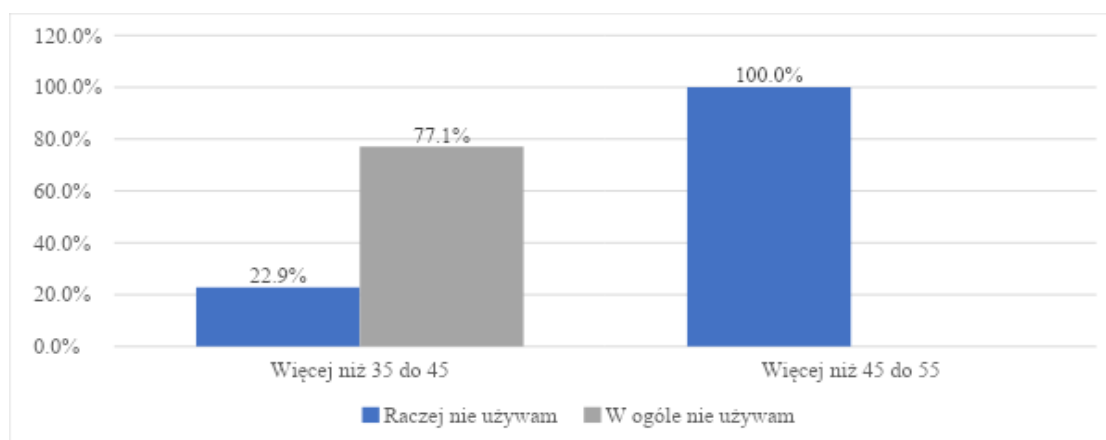
Kolejnym założeniem było istnienie zależności między wiekiem badanych a ich stosunkiem do picia alkoholu. Założono istnienie zależności.

Analiza zależności między stosunkiem badanych pielęgniarek do picia alkoholu a wiekiem badanych

Tabela 7. Zależność między stosunkiem badanych pielęgniarek do alkoholu a wiekiem

Proszę określić sвій stosunek do alkoholu	Wiek (w latach)				Ogółem	Wynik testu chi-kwadrat z poprawką Yatesa
	Więcej niż 35 do 45		Więcej niż 45 do 55			
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>N</i>	
Raczej nie używam	16	22,9	40	100,0	56	$\chi^2 = 60,612$ $df = 1$ $p < 0,001$
W ogóle nie używam	54	77,1	0	0,0	54	
Ogółem	70	100,0	40	100,0	110	

Źródło: badanie własne

Ryc.9. Zależność między stosunkiem badanych pielęgniarek do alkoholu a wiekiem

Źródło: badanie własne

Analiza zależności między stosunkiem badanych do alkoholu a ich wiekiem została przeanalizowana w tab. 7 i na ryc.9. Wiek różnicował osoby badane pod względem ich stosunku do alkoholu ($p < 0,05$). Na brak spożywania alkoholu wskazuje ponad trzy czwarte kobiet powyżej 35 do 45 roku życia (77,1%). W drugiej grupie odsetek ten wyniósł 0,0%. Hipoteza potwierdziła się i można ją przyjąć.

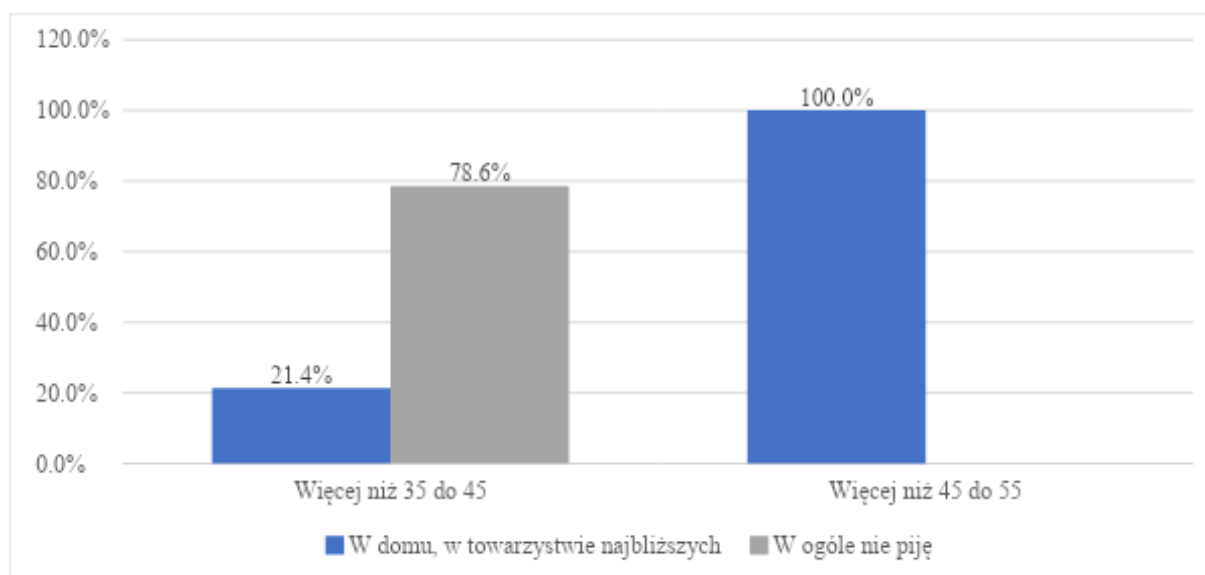
Założono również, że istnienie zależności między zdaniem pielęgniarek na temat okoliczności picia alkoholu a ich wiekiem.

Analiza zależności między okolicznościami, w jakich badane piją alkohol a ich wiekiem

Tabela 8. Zależność między okolicznościami picia alkoholu przez badane pielęgniarki a wiekiem

Jeżeli używa Pani/Pan alkoholu, to jakich to dotyczy okoliczności?	Wiek (w latach)				Ogółem	Wynik testu chi-kwadrat z poprawką Yatesa
	Więcej niż 35 do 45		Więcej niż 45 do 55			
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>N</i>	
W domu, w towarzystwie najbliższych	15	21,4	40	100,0	55	$\chi^2 = 62,857$ $df = 1$ $p < 0,001$
W ogóle nie piję	55	78,6	0	0,0	55	
Ogółem	70	100,0	40	100,0	110	

Źródło: badanie własne

Ryc.10. Zależność między okolicznościami picia alkoholu przez badane pielęgniarki a wiekiem

Źródło: badanie własne

Analiza zależności między okolicznościami picia alkoholu przez badanych a ich wiekiem zaprezentowana została w tabeli nr 8 i na ryc.10. Wiek różnicował osoby badane pod względem okoliczności używania przez nich alkoholu ($p < 0,05$). Wszystkie badane w wieku więcej niż 45 do 55 lat (100,0%) sięgają po alkohol w domu, w towarzystwie najbliższych. W ogóle go nie pije większość kobiet z młodszej grupy wiekowej (78,6%).

Założono w badaniu istnienie zależności między okolicznościami używania przez pielęgniarki papierosów a ich wiekiem.

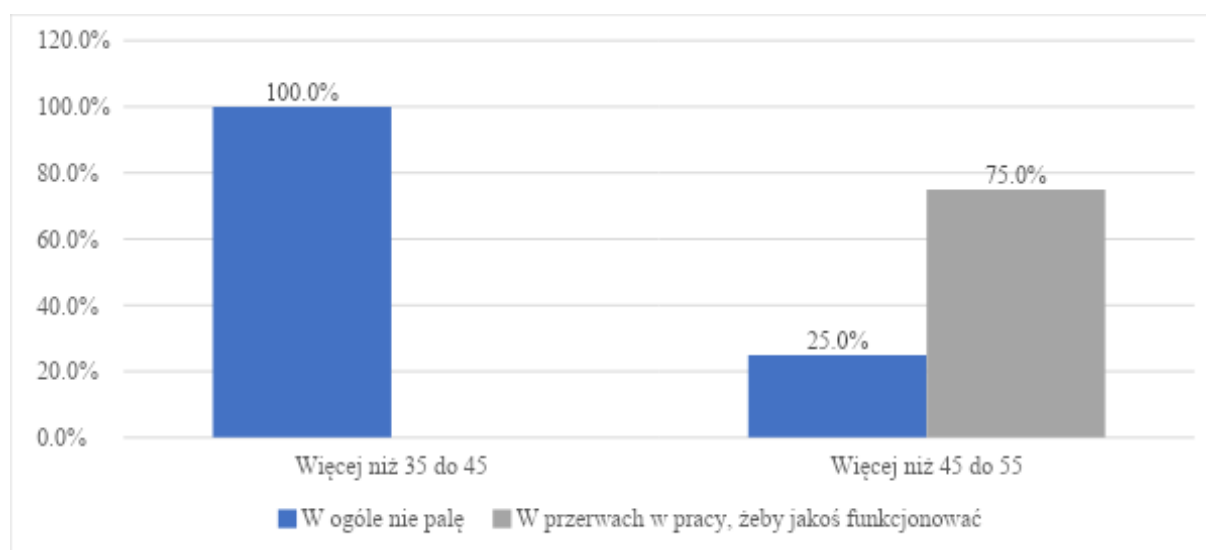

Analiza zależności między okolicznościami, w jakich badane paleniem papierosów a ich wiekiem

Tabela 9 . Okoliczności używania tytoniu przez pielęgniarki uzależnione są od ich wieku

Jeżeli używa Pani/Pan papierosów/tytoniu, to jakich to dotyczy okoliczności?	Wiek (w latach)				Ogółem	Wynik testu chi-kwadrat z poprawką Yatesa
	Więcej niż 35 do 45		Więcej niż 45 do 55			
	N	%	n	%	N	
W ogóle nie palę	70	100,0	10	25,0	80	$\chi^2 = 72,188$ $df = 1$ $p < 0,001$
W przerwach w pracy, żeby jakoś funkcjonować	0	0,0	30	75,0	30	
Ogółem	70	100,0	40	100,0	110	

Źródło: badanie własne

Ryc.11. Okoliczności używania tytoniu przez pielęgniarki uzależnione są od ich wieku

Źródło: badanie własne

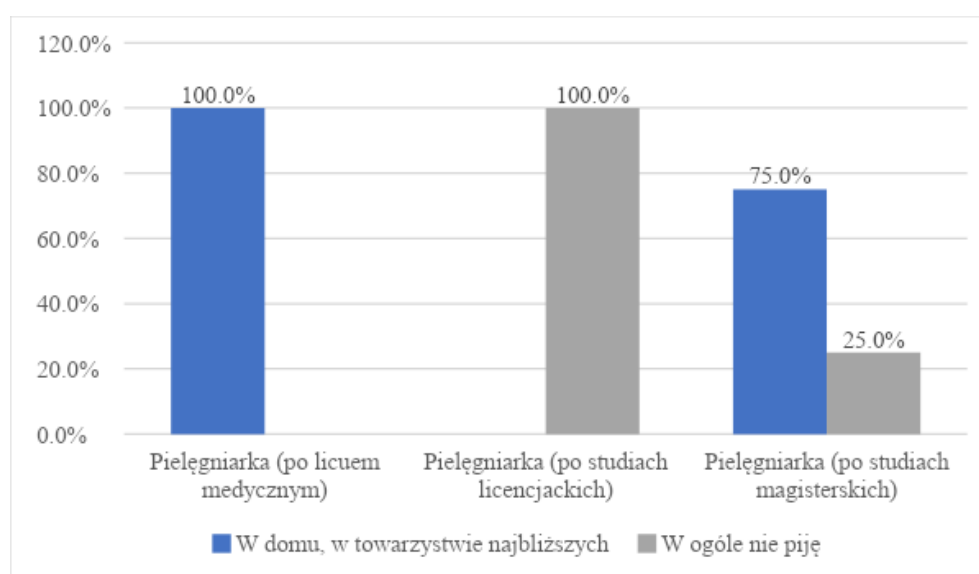
Analiza zależności między wiekiem badanych a okolicznościami używania przez nich tytoniu przedstawiona została w tabeli 9 i na ryc.11. Wiek różnicował osoby badane pod względem okoliczności używania przez nich tytoniu ($p < 0,05$). W grupie badanych z przedziału wiekowego powyżej 45 do 55 lat, trzy czwarte (75,0%) pali papierosy/tytoń w przerwach w pracy, żeby jakoś funkcjonować. Na brak używania papierosów/tytoniu wskazuje cała grupa kobiet mających więcej niż 35 do 45 lat (100,0%). Hipoteza potwierdziła się i można ją przyjąć.

Analiza zależności między okolicznościami, w jakich badane piją alkohol a poziomem ich wykształcenia

Tabela 10. Okoliczności używania alkoholu przez pielęgniarki uzależnione są od ich poziomu wykształcenia

Jeżeli używa Pani/Pan alkoholu, to jakich to dotyczy okoliczności?	Wykształcenie						Ogółem	Wynik testu chi-kwadrat
	Pielęgniarka (po liceum medycznym)		Pielęgniarka (po studiach licencjackich)		Pielęgniarka (po studiach magisterskich)			
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>N</i>	
W domu, w towarzystwie najbliższych	43	100,0	0	0,0	12	75,0	55	$\chi^2 = 98,000$ $df = 2$ $p < 0,001$
W ogóle nie piję	0	0,0	51	100,0	4	25,0	55	
Ogółem	43	100,0	51	100,0	16	100,0	110	

Źródło: badanie własne

Ryc.12. Okoliczności używania alkoholu przez pielęgniarki uzależnione są od ich poziomu wykształcenia

Źródło: badanie własne

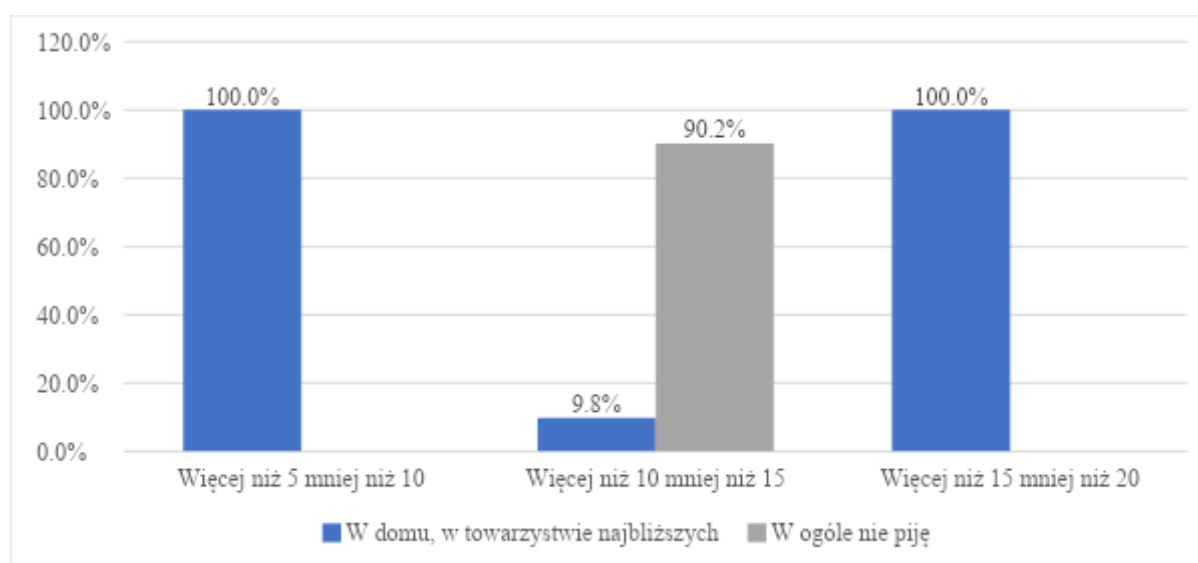
Poziom wykształcenia różnicował osoby badane pod względem okoliczności używania przez nich alkoholu ($p < 0,05$). Wszystkie pielęgniarki po liceum medycznym (100,0%) sięgają po alkohol w domu, w towarzystwie najbliższych. Natomiast 100,0% pielęgniarek po studiach licencjackich oraz 25,0% pielęgniarskich po studiach magisterskich w ogóle go nie pije. Hipoteza potwierdziła się i można ją przyjąć.

Analiza zależności między okolicznościami, w jakich badane piją alkohol a stażem ich pracy

Tabela 11. Okoliczności używania alkoholu przez pielęgniarki uzależnione są od ich stażu pracy

Jeżeli używa Pani/Pan alkoholu, to jakich to dotyczy okoliczności?	Staż pracy (w latach)						Ogółem	Wynik testu Fishera
	Więcej niż 5 mniej niż 10		Więcej niż 10 mniej niż 15		Więcej niż 15 mniej niż 20			
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	
W domu, w towarzystwie najbliższych	6	100,0	6	9,8	43	100,0	55	<i>p</i> < 0,001
W ogóle nie piję	0	0,0	55	90,2	0	0,0	55	
Ogółem	6	100,0	61	100,0	43	100,0	110	

Źródło: badanie własne

Ryc 13. Okoliczności używania alkoholu przez pielęgniarki uzależnione są od ich stażu pracy

Źródło: badanie własne

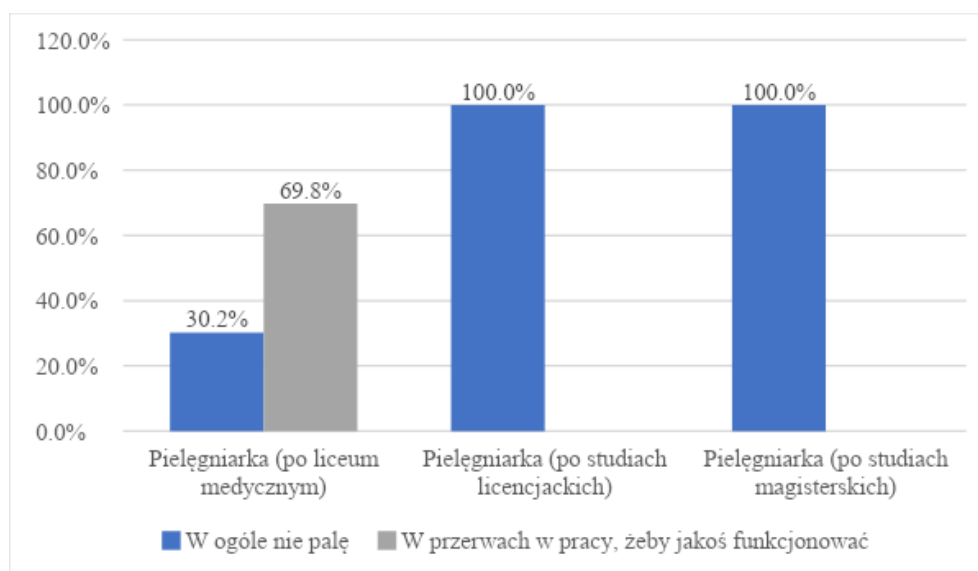
Staż pracy różnicował osoby badane pod względem okoliczności używania przez nich alkoholu ($p < 0,05$). Do spożywania alkoholu w domu, w towarzystwie najbliższych przyznaje się 100,0% badanych pracujących więcej niż 5 mniej niż 10 lat, a także 100,0% badanych wykonujących pracę więcej niż 15 mniej niż 20 lat. Wśród kobiet ze stażem pracy wynoszącym więcej niż 10 mniej niż 15 lat odsetek ten był zdecydowanie niższy i wyniósł 9,8%. Hipoteza potwierdziła się i można ją przyjąć.

Analiza zależności między okolicznościami palenia przez pielęgniarki papierosów a poziomem ich wykształcenie

Tabela 12. Okoliczności używania tytoniu przez pielęgniarki uzależnione są od ich poziomu wykształcenia

Jeżeli używa Pani/Pan papierosów/tytoniu, to jakich to dotyczy okoliczności?	Wykształcenie						Ogółem	Wynik testu Fishera
	Pielęgniarka (po liceum medycznym)		Pielęgniarka (po studiach licencjackich)		Pielęgniarka (po studiach magisterskich)			
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>N</i>	
W ogóle nie palę	13	30,2	51	100,0	16	100,0	80	<i>p</i> < 0,001
W przerwach w pracy, żeby jakoś funkcjonować	30	69,8	0	0,0	0	0,0	30	
Ogółem	43	100,0	51	100,0	16	100,0	110	

Źródło: badanie własne

Ryc14. Okoliczności używania tytoniu przez pielęgniarki uzależnione są od ich poziomu wykształcenia

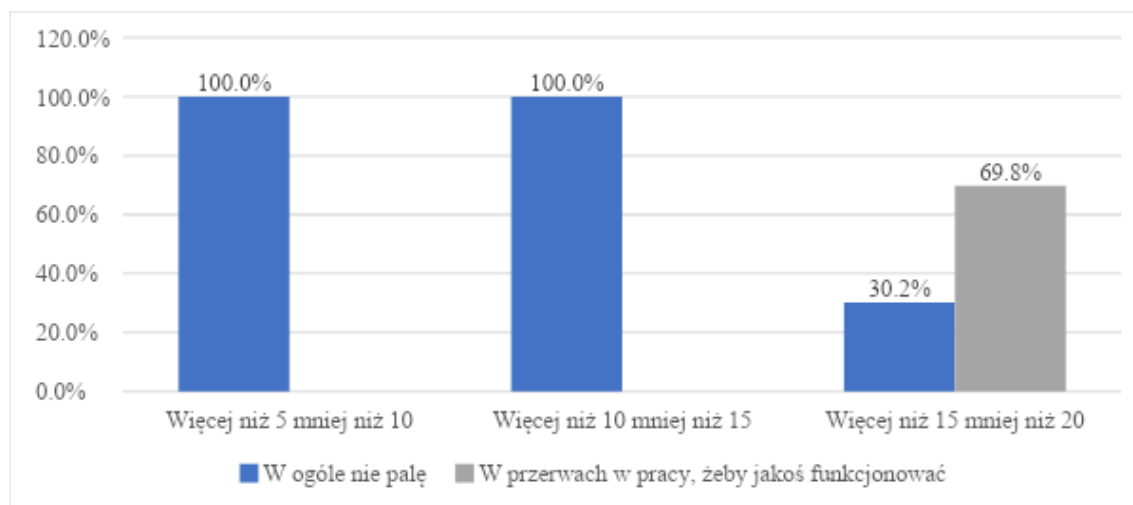
Źródło: badanie własne

Poziom wykształcenia różnicował osoby badane pod względem okoliczności używania przez nich tytoniu ($p < 0,05$). Większość pielęgniarek po liceum medycznym (69,8%) pali papierosy/tytoń w przerwach w pracy, żeby jakoś funkcjonować. Z kolei wszystkie pielęgniarki po studiach licencjackich (100,0%) i magisterskich (100,0%) w ogóle nie palą. Hipoteza potwierdziła się i można ją przyjąć.

Tabela 13. Okoliczności używania tytoniu przez pielęgniarki uzależnione są od ich stażu pracy

Jeżeli używa Pani/Pan papierosów/tytoniu, to jakich to dotyczy okoliczności?	Staż pracy (w latach)						Ogółem	Wynik testu Fishera
	Więcej niż 5 mniej niż 10		Więcej niż 10 mniej niż 15		Więcej niż 15 mniej niż 20			
	<i>N</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>N</i>	
W ogóle nie palę	6	100,0	61	100,0	13	30,2	80	<i>p</i> < 0,001
W przerwach w pracy, żeby jakoś funkcjonować	0	0,0	0	0,0	30	69,8	30	
Ogółem	6	100,0	61	100,0	43	100,0	110	

Źródło: badanie własne

Ryc.15. Okoliczności używania tytoniu przez pielęgniarki uzależnione są od ich stażu pracy

Źródło: badanie własne

Staż pracy różnicował osoby badane pod względem okoliczności używania przez nich tytoniu ($p < 0,05$). Wszystkie kobiety z doświadczeniem zawodowym wynoszącym więcej niż 5 mniej niż 10 lat (100,0%) oraz więcej niż 10 mniej niż 15 lat (100,0%) w ogóle nie palą papierosów/tytoniu. Natomiast większość badanych z najwyższym stażem pracy (69,8%) używa papierosów/tytoniu w przerwach w pracy, żeby jakoś funkcjonować. Hipoteza potwierdziła się i można ją przyjąć.

Dyskusja

Substancje psychoaktywne stanowią bardzo poważny problem tak społeczny jak i medyczny. Zawody medyczne wymagają od ich przedstawicieli olbrzymiego zaangażowania, ogromu siły, determinacji a przy tym empatii, wyrozumiałości i ciepła. W badaniu osoby pytane o zmęczenie pracą i umiejętność regeneracji, 45% badanych podkreśla, że mimo zmęczenia, które odczuwają często są w stanie się zregenerować i działać, kolejne 35% twierdzi, że czasem jest zmęczona i potrzebuje czasu na regenerację. 8% nie odczuwa nigdy zmęczenia, a 12% pozostałych nie potrafi odreagować zmęczenia. To bardzo niepokojące. W badaniu realizowanym przez E. Sygiet – Kowalkowską, w którym badano zmęczenie przewlekłe pielęgniarek w obliczu wyzwań współczesnej opieki psychiatrycznej, aż 47,05% uzyskało wysokie wyniki poziomu zmęczenia przewlekłego. Wyniki średnie dotyczyły 48,23% a 4,7%

osiągnęło niskie wyniki poziomu zmęczenia. Z tych badań wynika, że wraz z wiekiem obniża się poziom motywacji. Dla funkcjonowania człowieka znaczenie okazuje się mieć zaburzony rytm okołodobowy [4]. Wynikiem, jaki jest bardzo istotny dla oceny problemu zmęczenia są badania realizowane przez Freddi i in., z których wynika, że zmęczenie i stres stanowią kluczowy czynnik wypalenia zawodowego [5]. Nie analizowano zależności poziomu stresu a miejscem pracy pielęgniarki, ale z badania Wilczek-Różyczki i Plewy wynika, że na wypalenie zawodowe bardzo duży wpływ ma miejsce wykonywania pracy, a dokładniej oddział, na jakim pracują pielęgniarki. Z badań tych wynika, że najwyższy poziom wypalenia zawodowego dotyczy niezabiegowego personelu pielęgniarskiego [6]. W kontekście tego rodzaju informacji bardzo istotne wydaje się umiejętne rozładowywanie stresu tak, aby nie prowadził on do destrukcyjnych zachowań.

W otoczeniu społecznym każdego człowieka znajduje się wiele czynników mogących wywoływać stres. Wśród badanych najczęściej osób wskazało na pracę (86%), życie w pośpiechu wskazało 70% respondentów a sytuacja polityczna jest czynnikiem najważniejszym dla 29%. Głównym czynnikiem stresogennym także zdaniem Tretkiewicza jest środowisko pracy [7]. Od pielęgniarki wymaga się pełnej dyspozycyjności psycho-fizycznej [8]. W badaniach A. Skorupskiej – Król i in., a także w badaniach M. Perek i in. Udowodniono, że to właśnie elementy znajdujące się w środowisku pracy działają najbardziej stresogennie [9,10].

Zespół zależności alkoholowej w badaniach realizowanych w Szwecji ukazują że w populacji ogólnej ryzyko zapadalności szacuje się na 7%, z kolei wśród wnuków osób z zespołem zależności alkoholowej wynosi 12%. W drugim pokoleniu wzrosło do 25% [11]. W innej publikacji przedstawiono wyniki badań, z których wynika, że dziedziczenie podatności na uzależnienie oceniane jest na 40 do 60% [11].

Narkomania jest bardzo poważnym problemem społecznym, medycznym, zawodowym. Zdecydowanie największy odsetek badanych wskazał na problem narkomanii, jako bardzo poważny (80%) lub raczej poważny (11%). W badaniu przeprowadzonym w gminie Chodzież zapytano młodzież o to, co sądzą o braniu narkotyków, 90% respondentów deklaruje, że nigdy nie spróbuje narkotyku, ale już 4% jest ciekawe i kolejne 4% nie widzi niczego złego w przyjmowaniu narkotyków. Dorośli zapytani w tym samym badaniu o to, czy ich zdaniem istnieją bezpieczne i nieuzależniające substancje psychoaktywne wskazywali na odpowiedzi tak- (27%), nie - (41%) i nie wiem –(32%) [12].

Palenie tytoniu zadeklarowało w badaniu 22% jego uczestników, podczas, gdy w badaniach realizowanych przez B. Kowalewską i in. Palenie tytoniu w sposób regularny odnotowano w przypadku 56% badanych [13]. W obydwu badaniach sto procent respondentów stanowiły kobiety, co szczególnie mocno podkreśla fakt, że nie sprawdza się do końca twierdzenie, zgodnie z którym to mężczyźni są częściej palaczami [13].

Wyniki badań korespondują w dużej mierze z wynikami realizowanymi przez autorów prac z tego obszaru wiedzy.

Wnioski

Na podstawie zebranego materiału wysunięto następujące wnioski:

- Założenie zgodnie z którym opinia o narkomanii jako poważnym problemie społecznym uzależniona jest od poziomu wykształcenia pielęgniarek znalazła potwierdzenie w badaniach. Zdaniem wszystkich pielęgniarek po studiach licencyjnych (100,0%) oraz magisterskich (100,0%), narkomania to poważny problem społeczny. Opinię taką podziela tylko 18,6% pielęgniarek po liceum medycznym. Hipoteza potwierdziła się i można ją przyjąć.
- Założenie, że opinia o narkomanii jako poważnym problemie społecznym uzależniona jest od wieku pielęgniarek znalazła potwierdzenie. W grupie młodszych badanych, 100,0% uważa narkomanię jako poważny problem społeczny. W grupie starszych badanych odsetek ten był zdecydowanie niższy – wyniósł 12,5%.
- Założenie, że opinia o narkomanii jako poważnym problemie społecznym uzależniona jest od stażu pracy pielęgniarek potwierdziła się. Narkomania stanowi poważny problem społeczny dla wszystkich badanych kobiet ze stażem pracy wynoszącym więcej niż 5 mniej niż 10 lat (100,0%) oraz więcej niż 10 mniej niż 15 lat (100,0%). Wśród kobiet z największym doświadczeniem zawodowym odsetek ten był dużo niższy i wyniósł 18,6%.
- Stosunek badanych pielęgniarek do tytoniu jest uzależniony od ich wieku. Wśród kobiet z młodszej grupy wiekowej, 100,0% w ogóle nie używa tytoniu. Wśród kobiet ze starszej grupy wiekowej, trzy czwarte (75,0%) stosuje go systematycznie. Hipoteza potwierdziła się i można ją przyjąć.
- Stosunek badanych pielęgniarek do alkoholu jest uzależniony od ich wieku. Na brak spożywania alkoholu wskazuje ponad trzy czwarte kobiet powyżej 35 do 45 roku życia (77,1%). W drugiej grupie odsetek ten wyniósł 0,0%.
- Okoliczności używania alkoholu przez pielęgniarki uzależnione są od ich wieku. Wszystkie badane w wieku więcej niż 45 do 55 lat (100,0%) sięgają po alkohol w domu, w towarzystwie najbliższych. W ogóle go nie pije większość kobiet z młodszej grupy wiekowej (78,6%).
- Okoliczności używania tytoniu przez pielęgniarki uzależnione są od ich wieku. W grupie badanych z przedziału wiekowego powyżej 45 do 55 lat, trzy czwarte (75,0%) pali papierosy/tytoń w przerwach w pracy, żeby jakoś funkcjonować. Na brak używania papierosów/tytoniu wskazuje cała grupa kobiet mających więcej niż 35 do 45 lat (100,0%).
- Okoliczności używania alkoholu przez pielęgniarki uzależnione są od ich poziomu wykształcenia. Wszystkie pielęgniarki po liceum medycznym (100,0%) sięgają po alkohol w domu, w towarzystwie najbliższych. Natomiast 100,0% pielęgniarek po studiach licencyjnych oraz 25,0% pielęgniarskich po studiach magisterskich w ogóle go nie pije.
- Okoliczności używania alkoholu przez pielęgniarki uzależnione są od ich stażu pracy. Do spożywania alkoholu w domu, w towarzystwie najbliższych przynajmniej 100,0% badanych

pracujących więcej niż 5 mniej niż 10 lat, a także 100,0% badanych wykonujących pracę więcej niż 15 mniej niż 20 lat. Wśród kobiet ze stażem pracy wynoszącym więcej niż 10 mniej niż 15 lat odsetek ten był zdecydowanie niższy i wyniósł 9,8%.

- Okoliczności używania tytoniu przez pielęgniarki uzależnione są od ich poziomu wykształcenia. Większość pielęgniarek po liceum medycznym (69,8%) pali papierosy/tytoń w przerwach w pracy, żeby jakoś funkcjonować. Z kolei wszystkie pielęgniarki po studiach licencjackich (100,0%) i magisterskich (100,0%) w ogóle nie palą.
- Okoliczności używania tytoniu przez pielęgniarki uzależnione są od ich stażu pracy. Wszystkie kobiety z doświadczeniem zawodowym wynoszącym więcej niż 5 mniej niż 10 lat (100,0%) oraz więcej niż 10 mniej niż 15 lat (100,0%) w ogóle nie palą papierosów/tytoniu. Natomiast większość badanych z najwyższym stażem pracy (69,8%) używa papierosów/tytoniu w przerwach w pracy, żeby jakoś funkcjonować.

Piśmiennictwo

1. Vollenweider FX, Preller KH (2020) Psychedelic drugs: neurobiology and potential for treatment of psychiatric disorders. *Nat Rev Neurosci* 21:611–624.
2. Appendino G, Minassi A, Taglialatela-Scafati O (2014) Recreational drug discovery: natural products as lead structures for the synthesis of smart drugs. *Nat Prod Rep* 31:880
3. Roberto M, Varodayan FP (2017) Synaptic targets: Chronic alcohol actions. *Neuropharmacology* 122:85–99.
4. Sygiet – Kowalkowska E., Zmęczenie przewlekłe pielęgniarek w obliczu wyzwań współczesnej opieki psychiatrycznej. Czy temperament i środowisko pracy mają znaczenie?, *Psychiatr. Pol.* 2021; 55(5): 1047–1064.
5. Freddi M, Corradi A. Stress, job satisfaction, and quality of life in the health professions: the role of burn-out and personality features. *Recenti Prog Med.* 2003; 94(12): 545–548.
6. Wilczek-Rużyczka E, Plewa Z. Wypalenie zawodowe u pracowników ochrony zdrowia. *Med Rodz.* 2008; 3: 69–73.
7. Trętkiewicz B. Stresogenne uwarunkowania pracy pielęgniarki w aspekcie rozwoju zawodowego. *Problemy Profesjologii* 2008; 1: 137-145.
8. Przybek-Mita J, Podraza K. Czynniki stresogenne w pielęgniarskim środowisku pracy a wypalenie zawodowe i kondycja zawodowa pielęgniarek/pielęgniarzy. *Podkarpacka Akademia Przedsiębiorczości, Rzeszów* 2015.
9. Skorupska-Król A, Szabla A, Bodys-Cupak I. Opinie pielęgniarek na temat czynników stresogennych związanych z ich środowiskiem pracy. *Pielęgniarstwo XXI Wieku* 2014; 1: 23-26.
10. Perek M, Kózka M, Twarduś K. Trudne sytuacje w pracy pielęgniarek pediatrycznych i sposoby

radzenia sobie z nimi. Problemy Pielęgniarstwa 2007; 15: 223-228.

11. Samochowiec J., E. Fiszer – Piosik, J. Horodnicki, Uwarunkowania genetyczne alkoholizmu, Alkoholizm i Narkomania 2/31/98.
12. Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii w Gminie Chodzież na lata 2021-2025, Załącznik Nr 1 do Uchwały XXIV/169/2020 Rady Gminy Chodzież z 30.10.2020
13. Kowalewska B., Krajewska – Kułak E., Jankowiak B., Wróblewska K., Gołębiewska A., Chilinska J., Rolka H., Uzależnienie od nikotyny wśród personelu pielęgniarskiego, Probl Hig Epidemiol 2007, 88, s. 81-85.